

UABIO

Біоенергетична
Асоціація
України

Доступ українського біометану на ринки країн ЄС

Аналітична записка (позиційна)

Вступ

У зв'язку з інтеграцією українського ринку відновлюваних газів до європейського енергетичного простору особливої актуальності набуває питання відповідності поставок українського біометану вимогам права Європейського Союзу.

Розвиток українського сектору біометану узгоджується із загальноєвропейською ініціативою REPowerEU, спрямованою на скорочення залежності від викопного газу та диверсифікацію джерел сталих газів на енергетичному ринку ЄС. Україна, будучи стратегічним партнером ЄС у сфері енергетичної безпеки, вже впровадила механізми, необхідні для забезпечення відповідності виробництва та подачі біометану до мережі положенням Директиви (ЄС) 2018/2001 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року щодо сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел (зі змінами, далі – RED III).

У цьому документі викладено пояснення відповідності українського біометану, поданого до газових мереж, Директиві RED III, а саме:

Взаємопов'язана газова мережа України

Газова мережа України фізично інтегрована з європейською і має розглядатися як частина «взаємопов'язаної газової системи» ЄС. Це дозволяє включати український біометан у єдину систему масового балансу в межах бази даних Союзу (UDB);

Визнання українського біометану

Біометан, що постачається з України, може враховуватися для досягнення цілей держав-членів у сфері відновлюваної енергії та для інших пов'язаних цілей на тих же підставах, що й біометан, поданий у газові мережі ЄС.

Деякі держави-члени очікують письмового роз'яснення від Європейської Комісії, перш ніж визнавати партії українського біометану еквівалентними партіям, поданим у мережу ЄС. Нижче наведено аргументи, чому таке роз'яснення повинно підтвердити відповідність українського біометану RED III та чому диференційоване ставлення до нього в інтегрованій європейській системі було б необґрунтованим.

Україна є частиною Європейського енергетичного простору

Держави-члени ЄС не повинні ставитися до українського біометану, що закачується в мережу, менш сприятливо, ніж до біометану, що походить із ЄС, з метою врахування цілей/зобов'язань щодо відновлюваної енергетики. Відповідно до RED III (зокрема, статті 29–31, у тому числі 30(4) і 30(9)), перевірка на відповідність не залежить від походження: якщо партія відповідає критеріям сталості та зниження викидів парникових газів, а ланцюжок постачання перевірено відповідно до визнаної ЄС добровільної схеми, супровідний PoS і записи масового балансу повинні бути прийняті державами-членами ЄС. Система визнаних добровільних схем була створена саме для того, щоб забезпечити однакове прийняття та уникнути національних розбіжностей. Відмова враховувати партію, забезпечену PoS, лише тому, що вона була подана в українську мережу, а не в мережу ЄС, додала б умову щодо походження, якої не вимагає законодавство ЄС і яка суперечила б механізмам Директиви. Це також суперечило б організаційним принципам Енергетичного союзу ЄС та законодавству Енергетичного співтовариства (а також, потенційно, вимогам COT), які поширюють логіку єдиного ринку ЄС на енергетику: недискримінація та вільний рух товарів в рамках інтегрованого ринку.

RED III також підтверджує, що фізично з'єднана європейська газова мережа розглядається як єдина система масового балансу для газоподібних палив. У цій моделі облік сталості фіксує закачування та остаточне вилучення; переміщення всередині мережі (DSO > TSO > зберігання) не змінюють статус сталості партії. Газова система України фізично взаємопов'язана з газовими системами сусідніх країн ЄС та Енергетичного співтовариства і функціонує на основі еквівалентних технічних та регуляторних правил. Якщо українські партії сертифіковані за схемами, визнаними ЄС, і заброньовані в МВт•год на рівні економічного оператора, а також повністю відстежуються від закачування до експорту або внутрішнього використання, вони мають таке саме правове та фактичне становище, як і біометан походженням з ЄС. Виключення їх з підрахунку лише на підставі походження було б не виправданою перешкодою, яка суперечить принципам недискримінації та вільного руху ЄС та Енергетичного співтовариства, а також призвело б до фрагментації єдиної логістичної системи, визнаної в законодавстві ЄС та Енергетичного співтовариства, без будь-якого об'єктивного, обґрунтованого та пропорційного виправдання (якого немає, оскільки Україна відповідає ідентичним вимогам щодо сталого розвитку та якості).

Дотримання вимог RED III на практиці:

вимірювання, простежуваність
та внутрішнє споживання

Узгодженість одиниць вимірювання

Весь сертифікований біометан, вироблений в Україні, реєструється та продається в енергетичних одиницях (МВт·год або МДж) з моменту подачі в мережу до точки експорту. Така практика забезпечує узгодженість між енергетичним вмістом та одиницями об'єму по всьому ланцюгу, повністю задовольняючи вимоги RED III, Регламенту Комісії (ЄС) 2022/996 та відповідних добровільних схем сертифікації, визнаних ЄС (таких як ISCC EU). Іншими словами, кожна одиниця біометану відстежується за її енергетичним вмістом протягом усього шляху від українського виробника до імпортера в ЄС.

Як Україна виконує ці вимоги на практиці:

1. Облік подачі.

Відповідно до ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо запровадження на ринку природного газу обліку та розрахунків за обсягом газу в одиницях енергії» № 1850¹-IX, Україна прийняла модель ринку природного газу, засновану на енергетичних одиницях. Енергетичні одиниці повинні використовуватися при закачуванні та відборі газу з системи транспортування або розподілу, а також для всіх комерційних операцій, включаючи купівлю та продаж, постачання, споживання та надання послуг з транспортування, розподілу або зберігання. Ці вимоги щодо енергетичних одиниць набудуть чинності після скасування воєнного стану в Україні, як це прямо передбачено в перехідних положеннях Закону. Тим часом до біометану вже застосовуються окремі правила відповідно до спеціального Закону України «Про альтернативні види палива» № 1391-XIV², який прямо дозволяє обліковувати біометан як в об'ємних одиницях (кубічних метрах), так і в енергетичних одиницях (кВт·год). На

виконання Закону № 1391-XIV³ у актах приймання-передачі, підписаних між виробником біометану та операторами газової системи, зазначається кількість виробленого біометану як в об'ємних одиницях, так і в енергетичних одиницях. Слід також підкреслити, що Кодекс газотранспортної системи, зобов'язує експортувати обсяги природного газу та біометану як в одиницях об'єму (м³), так і в одиницях енергії (МВт·год).

2. Облік економічного оператора.

Якщо український виробник і трейдер біометану сертифікований за добровільною схемою сталого розвитку, визаною ЄС, його докази сталості (PoS) та внутрішній облік масового балансу ведуться в енергетичних одиницях (МВт·год). Аудитори схеми регулярно перевіряють, чи правильно узгоджуються обсяги енергії, що подаються, торгуються та експортуються. Ця система запобігає будь-яким розбіжностям або подвійному обліку між тим, що подається в мережу, і тим, що вилучається для експорту.

3. Регулювання експортних операцій.

Після подачі біометану до газотранспортної мережі його показники сталості підлягають обліку в енергетичних одиницях шляхом ведення мас-балансових реєстрів, які ведуть сертифіковані виробники та трейдери, що вважаються власниками відповідного біометану. У митній документації на експорт газу також використовуються енергетичні одиниці. Слід зазначити, що Україна протягом багатьох років здійснює торгівлю газом з Європейським Союзом, і облік імпортуекспорту газу, а також усіх торговельних операцій в енергетичних одиницях. Відповідно до законодавства, після запуску UDB буде запроваджено національний реєстр біометану; до моменту запуску українського реєстру біометану, який наразі розробляється, Україна готова надавати дані, сумісні з UDB, та забезпечувати функціонування всіх відповідних процесів. Підсумовуючи, у випадку експорту українського біометану, що подається в енергосистему ЄС, проблем із узгодженістю одиниць виміру немає.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1850-20#Text>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-15#Text>

Відстежуваність внутрішнього споживання

Будь-який сертифікований біометан, відібраний для використання на території України, залишається повністю відстежуваним і не може бути подвійно врахований. У разі здійснення відбору відповідний доказ сталості (PoS) передається внутрішньому покупцеві:

1. Якщо покупець не сертифікований за визнавою в ЄС добровільною схемою, PoS негайно позначається як вилучений та списується з масового балансу, гарантуючи, що його неможливо перепродати чи експортувати.

2. Якщо покупець сертифікований, PoS залишається активним і може бути пізніше передано або скасовано, коли покупець задекларує його використання (наприклад, коли Україна запровадить власну систему квот).

Як тільки база даних Союзу (UDB) буде відкрита для газоподібних видів палива, кожний відбір також буде там реєструватися. До того часу необхідні гарантії забезпечують аудити за добровільною схемою. Такі аудити перевіряють, що загальний обсяг активних та виведених з обігу PoS ніколи не перевищує фактично подану до мережі енергію, а отже, відбори не можуть перевищувати сертифіковане виробництво.

Таким чином, ми підтверджуємо, що в системі масбалансового контролю України відсутні будь-які прогалини: поєднання правил передачі PoS, їх негайного вилучення для несертифікованих покупців та аудитів третіх сторін гарантує, що кожна одиниця біометану може бути врахована лише один раз – як при експорті, так і для майбутнього внутрішнього використання.

Виконання Україною зобов'язань щодо відбору газу

Українська газотранспортна мережа забезпечує точне вимірювання обсягів у м³ та надає офіційні дані щодо якості газу (включно з вищою теплотою згоряння/енергетичною щільністю).

Багато операторів газових мереж ЄС ведуть облік в м³ та кВт•год (або в одній одиниці з перерахунком в іншу). Ключовим моментом, що однаково стосується й України – є забезпечення суворого та прозорого перерахунку між об'ємними (м³) та енергетичними (кВт•год/МВт•год) одиницями виміру.

Україна запровадила стандарт EN ISO 6976:2020 для розрахунку теплоти згоряння та перетворення м³ <> кВт•год, тобто ту саму методологію, що застосовується в ЄС.

Таким чином, суб'єкти господарювання можуть надійно здійснювати облік біометану в МВт•год, як цього вимагають добровільні схеми, визнані ЄС, та Директива RED III, шляхом перетворення виміряних м³ в енергетичні одиниці та підтвердження відповідних розрахунків офіційними документами, виданими операторами ГРМ та ГТС.

Єдина система масового балансу

Відповідно до Виконавчого регламенту Комісії (ЄС) 2022/996 та статті 31a(2) RED III, взаємопов'язана газова система розглядається як єдина система масового балансу для газоподібних видів палива, у якій облік сталості здійснюється в точках подачі та кінцевого відбору. Україна відповідає цьому визначенню як за суттю, так і на практиці. Її газотранспортна система фізично з'єднана з державами-членами ЄС — Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією; транскордонні потоки плануються та розподіляються на підставі угод про міждержавні з'єднання відповідно до acquis ЄС та мережевих кодексів. З 2015 року газовий ринок України функціонує на основі правових вимог ЄС і є добре інтегрованим з ринками Європейського Союзу.

У такій конфігурації простежуваність сталості біометану відповідає логіці єдиного логістичного пулу, а не формальним політичним кордонам. Після подачі біометану до фізично взаємопов'язаної мережі за еквівалентних технічних, регуляторних та ринкових умов, газова мережа України функціонує в межах тієї ж єдиної системи масового балансу, яка визнається законодавством Європейського Союзу.

Відповідно, визнання України як частини єдиної системи масового балансу для газоподібних відновлюваних палив має ґрунтуватися на об'єктивних технічних та регуляторних критеріях, а не виключно на формальному статусі країни як такої, що не є державою-членом ЄС. Інше тлумачення суперечило б логіці інтегрованого газового ринку, принципом недискримінації та рівного доступу, які лежать в основі енергетичного законодавства ЄС.

Роз'яснення від Європейської Комісії є ключовим для того, щоб держави-члени ЄС визнавали біометан, поданий до газових мереж в Україні, на тих самих умовах, що й біометан, введений у внутрішні мережі ЄС.

Крім того, роз'яснення повинно однозначно підтвердити, що партії біометану, сертифіковані відповідно до добровільних схем, офіційно визнаних ЄС, після введення в українську мережу мають визнаватися державами-членами ЄС на тих самих умовах, що й аналогічні партії, введені безпосередньо в мережу ЄС.

До моменту такого визнання українські виробники біометану несуть і нестимуть додаткові витрати, пов'язані з обов'язковою фізичною доставкою біометану безпосередньо на територію ЄС для підтвердження його сталості та зарахування до цілей ЄС. Це ставить їх у гірші конкурентні умови порівняно з виробниками біометану в державах-членах ЄС, які можуть користуватися перевагами єдиної системи масового балансу без додаткових логістичних та інфраструктурних витрат.

Не менш важливим є стратегічний вимір питання. Український біометан здатен зробити суттєвий внесок у досягнення цілей ЄС щодо декарбонізації, диверсифікації джерел енергії та зміцнення енергетичної безпеки. Забезпечення безперешкодного доступу українського біометану на ринок ЄС сприятиме збільшенню пропозиції сталих газів, зниженню цінового тиску на споживачів та стимулюванню інвестицій в інфраструктуру.

UABIO

Ми робимо
енергію зеленою!

вул. Марії Капніст, 2-А, оф. 116,
м. Київ, Україна, 03057,
info@uabio.org, www.uabio.org